

Hot eller våld från huvudmannen eller dess anhöriga

Tyvärr förekommer det att gode män och förvaltare försätts i situationer där de känner sig hotade av sin huvudman eller dennes anhöriga. I dessa situationer är det viktigt att en ställföreträdare skyddar sig själv och skaffar kontroll över de skade- och risksituationer som kan förekomma. Denna text är tänkt att ge stöd och råd kring vad som kan göras i sådana situationer.

1 Hur kan en ställföreträdare minimera riskerna?

Hoten eller händelserna kan vara av varierande art. Det innefattar allt från hotfulla telefonsamtal och knuffar till att du blir hindrad från att lämna platsen och även fysiskt våld. Risken att utsättas är beroende på en rad olika faktorer, så som relationen till huvudmannen, orsaken till varför huvudmannen har ställföreträdare och vad uppdraget omfattar.

1.1 Råd för att minska riskerna innan situationen uppstår (förebyggande åtgärder)

- Bedöm riskerna. Vid vissa kognitiva funktionsnedsättningar kan huvudmannen ha en lägre impuls kontroll och vissa situationer är mer riskfyllda än andra.
- Fundera om du kan göra något annorlunda om du bedömer situationen som riskfylld.
- Kan du diskutera riskerna och åtgärder med någon? Socialtjänst, boendepersonal eller överförmyndaren. Tänk bara på sekretessen.
- Meddela vart du åker, och avtala om en tid då du senast ska höra av dig.
- Ha alltid en laddad mobiltelefon med dig.
- Träffa inte huvudmannen ensam om du upplever situationen som hotfull, utan be om att boendepersonal eller hemtjänst närvarar.
- Utnyttja särskild mejladress och telefonnummer för dina ställföreträdaruppdrag (istället för dina privata).

2 Vad ska en ställföreträdare göra om den utsätts för hot eller våld?

2.1 När en faktisk situation inträffar

- Ring 112 vid allvarliga situationer.
- Uppträd lugnt och provocera inte.
- Gå personen till mötes.
- Riskera inte din fysiska eller psykiska hälsa för att skydda föremål och materiella värden.
- Använd det nödvärn (försvar) som krävs för att du ska komma bort från situationen.

2.2 Polisanmälan

Det är viktigt att ett brott alltid anmäls till polisen. Även om polisutredningen skulle läggas ner så är det viktigt för det förebyggande arbetet att händelsen dokumenteras.

De brott som skulle kunna vara aktuella är av skilda slag så som misshandel, olaga hot, olaga tvång, förtal, olaga frihetsberövande och ofredande. Det är polisen som avgör om ett brott har begåtts och i så fall vilket - du behöver bara berätta om händelsen. Polisanmäl därför även om du är osäker på huruvida agerandet var brottsligt.

2.3 Avsäga sig uppdraget – begäran om entledigande

Du har som god man eller förvaltare rätt att på egen begäran, och utan orsak, bli entledigad från uppdraget. Ska huvudmannen även fortsättningsvis ha förvaltare eller god man förordnat

för sig så har du som huvudregel en skyldighet att fortsätta ditt uppdrag till dess att en ersättare funnits, föräldrabalken, FB, 11 kap. 19 § 2 st.

Skyldigheten att kvarstå till dess att en ersättare förordnats gäller inte om du har skälig orsak att bli entledigad innan dess, FB 11 kap. 19 a §. I bedömningen ska överförmyndaren göra en intresseavvägning mellan huvudmannens behov och ställföreträdarens skäl i kombination med den tid de haft på sig att finna en ersättare.

Vid riktigt allvarligt agerande från huvudmannen sida kan du som förvaltare eller god man ha rätt att så snart som möjligt frånträda uppdraget - även om ersättare saknas. Ju längre tid överförmyndaren har haft på sig att hitta en ersättare ju lägre krav ställs vidare på de skäl som krävs för att bli entledigad utan ersättare (NJA 2012 s 715). Det är i dessa fall tingsrätten som beslutar om upphörande av förordnandet av god man eller förvaltare.

2.4 Dubbla ställföreträdarskap

I vissa fall kan flera gode män eller förvaltare förordnas för samma huvudman om omständigheterna motiverar detta, FB 11 kap. 12 §. Det kan krävas starka skäl för att flera ställföreträdare ska utses. Att huvudmannen utsätter ställföreträdaren för hot kan vara en sådan omständighet.

Har du blivit utsatt för hot, men kan tänka dig att fullfölja uppdraget om ni är två, kan det därav vara värt försöket att du vänder dig till överförmyndaren och ber dem utse ytterligare en ställföreträdare. När rätten har anordnat förvaltarskapet eller godmanskapet så är det nämligen överförmyndaren som beslutar om ytterligare en ställföreträdare ska utses, FB 11 kap. 4 och 7 §§.